

تأملات حقوق شهروندی

دکتر علیرضا شریفی

www.ketab.ir

تهران، ۱۳۹۶

- سرشناسه : شریفی، علیرضا، ۱۳۵۸ -
عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
Iran. Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور : تأملات حقوق شهروندی / علیرضا شریفی.
مشخصات نشر : تهران: استاد شهریار، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۱ ج. (بدون شماره گذاری).
شابک : ۳۵۰۰۰۰ ریال : ۹-۵۹-۸۸۲۳-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فایلی
یادداشت : تأیید شده.
موضوع : حقوق مدنی -- ایران -- تفسیر و استنباط
موضوع : Iran -- Interpretation and construction Civil rights --
رده بندی کنگره : ۱۳۹۶ ۴۲۵ / KMH500
رده بندی دیویی : 346/55
شماره کتابشناسی : ۵۰۸۷۴۳۵
ملی

تأملات حقوق شهروندی

مؤلف: دکتر علیرضا شریفی

ناشر: استاد شهریار

چاپ و صحافی: نسیم

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵ هزار تومان

شابک: ۹-۵۹-۸۸۲۳-۶۰۰-۹۷۸

تلفن تماس: ۰۹۱۲۲۱۷۷۱۷۶-۸۸۳۶۸۷۲

تهران خیابان مطهری خیابان فجر کوچه شهید نظری پلاک ۳۶ واحد ۶

فهرست مطالب

فصل ۱- میراث مدنی نقض حقوق شهروندی.....	۷
فصل ۲- اعمال حقوق بشر در روابط خصوصی.....	۲۶
فصل ۳- حقوق شهروندی در نظام آیین دادرسی کیفری با تاکید بر دادرسی عادلانه.....	۴۹
فصل ۴- برابری افقی، انبوم و سرکرد آن در مسئولیت مدنی.....	۶۵
فصل ۵- تاثیر تصمیمات قضایی در وقوع طلاق.....	۸۱
فصل ۶- حقوق بشر و حمایت از سرپرست خانوار: تضمین امنیت در روابط خصوصی.....	۹۹
فصل ۷- حقوق شهروندی از گذشته به امروز.....	۱۲۱
فصل ۸- حقوق متهم در قانون احترام به ازادگی و شروع و حفظ حقوق شهروندی.....	۱۴۵
فصل ۹- خلاء ناشی از اصول حاکم بر دادرسی مدنی در قانون آیین دادرسی مدنی.....	۱۶۱
فصل ۱۰- مدل های حاکم بر چگونگی اعمال حقوق بشر در حقوق خصوصی.....	۱۷۷
فصل ۱۱- حمایت کیفری از میراث فرهنگی در قوانین داخلی کشور.....	۲۰۳
فصل ۱۲- قاچاق میراث فرهنگی؛ جرم انگاری، خلاء های قانونی و رویای قضایی.....	۲۲۱
فصل ۱۳- واکاوی مفهومی حاکمیت و حکمرانی «مشروع» با حاکمیت و حکمرانی «مطلوب» و تفاوت شناسی جایگاه آن ها.....	۲۴۲

فصل ۱

مسئولیت مدنی نقض حقوق شهروندی

مقدمه

در زندگی اجتماعی، اختلافات، درگیری، تعدی به حقوق شهروندان و حقوق بشر، ارتکاب جرم و قانون شکنی از سوی برخی اشخاص بروز می‌کند و باید جامعه و شهروندان نسبت به این امر واکنش مناسب از خود نشان دهد؛ یعنی با تعقیب و پی‌گیری و اقدامات تأمینی و تربیتی و عین مجازات از تجاوز به نظم و امنیت اجتماعی و اخلاق حسنه جلوگیری کرد و مجرمین بدون کیفر باقی نمانند و در سایر اختلافات از طریق رسیدگی قضایی به دعاوی راحل و فصل کند و این مهم تنها از طریق یک سیستم قضایی منسجم، با قضائی آگاه و صالح به حقوق شهروندی امکان‌پذیر است. در جوامع بدوی حل اختلافات و اجرای عدالت جنبه شخصی داشت اما با وسعت حجم انتقامجویی‌ها و درگیری‌های قبیله‌ای که منجر به هرج و مرج واز بین رفتن انسجام می‌شد، کارساز نبود. سرانجام جوامع مختلف به این نتیجه رسیدند که اجرای عدالت و حل و فصل دعاوی و مجازات مجرمین تنها در سایه تشکیل حکومت و با استفاده از قدرت و امکانات حاکمیت امکان‌پذیر است که مکتب اسلام آن را مورد توجه و تاکید قرار داده است. وجود یک دستگاه قضایی منسجم با قضائی آگاه و صالح امری ضروری است و اشخاصی که از حیث علمی و خصوصیات اخلاقی صلاحیت این امر مهم را دارا هستند باید به قبول این منصب و انجام این مهم همت گمارند. از آنجا که طبیعت قضاوت با مشکلاتی همچون احتمال خطا و اشتباه همراه است باید قضات از مصونیت بالائی برخوردار باشند به گونه‌ای که در پی احکامی که در مقام حل و فصل دعاوی یا تعقیب و مجازات مجرمان صادر می‌کنند مسئولیت مدنی نداشته

باشند. این همان اصلی است که در تمام سیستم‌های حقوقی با شدت و ضعف پذیرفته شده است. لیکن اعطای چنین مصونیتی نباید منجر به تقصیر، کوتاهی یا بی‌مبالانی قضات و تضییع حقوق آحاد جامعه و حقوق شهروندان شود. زیرا چه بسا که شخص مظنون به ارتکاب جرم به دستور مقام قضایی تعقیب، توقیف و مجازات می‌شود یا خوانده دعوا بر اساس ادله موجود محکوم بر پرداخت مالی یا توقیف اموال و یا ممنوعیت از معامله و مانند آن می‌شود و اما پس از مدتی ثابت می‌شود که آن حکم یا قرار بر مبنای برداشت اشتباهی قاضی یا تدلیس و نیرنگ در اقامه دعوا یا شهادت کذب و یا جعل اسناد و مانند آن صادر شده است. خطای قاضی و تقصیر او در حقوق اسلام به احتمال اشتباه و خطای قاضی از همان ابتدا توجه شده و بر مبنای برخی روایات که مورد استناد حقوقدانان اسلامی واقع شده است شخص قاضی در این قبیل موارد مسئول جبران خسارات و داده بر اشخاص نیست بلکه دولت اسلامی بعنوان مدیر جامعه و شهروندان مسئول پرداخت خسارات این اشخاص می‌باشد. ولیکن در خصوص تقصیر قاضی کمتر به صراحت، بختی به میان آمده است زیرا که بر مبنای معیارهای اسلامی اصولاً قضات باید علار برسطی علی بالا، دارای ملکه تقوا و عدالت باشند که خود بخود از سوء نیت و تقصیر در وارد ساختن ضرر به دیگران مبرا خواهند شد. با این وجود می‌توان گفت: اولاً - ادله عدم مسئولیت مدنی قاضی منصرف از موارد تقصیر و سوء نیت است. پس قاضی در موارد خطا در سرداری از حسن نیت مسئولیت مدنی ندارد. ثانیاً - از اصول کلی در زمینه مسئولیت مدنی و شرایطی که برای قاضی و آداب قضاوت در اسلام و نسبت به حقوق شهروندی پس از پیدایش شده است بخوبی استنباط می‌شود که در موارد تقصیر شخص قاضی مسئول خساراتی که وارد شده به شهروندان و بشر است.

۱. کلیات و مفاهیم

۱-۱. تعریف شهروند

شهروند کسی است که حقوق فردی و جمعی خود را می‌شناسد و از آنها دفاع می‌کند، قانون را می‌شناسد و به آن عمل می‌کند و از طریق آن مطالبه می‌کند، از حقوق معینی برخوردار است. می‌داند که فرد دیگری هم حضور دارد و دفاع از حقوق او یعنی دفاع

فصل ۱- مسئولیت مدنی نقض حقوق شهروندی | ۹

از حقوق خودش و فردی که در امور شهر مشارکت دارد. پس شهروندان نه تنها به معنای سکونت در یک شهر به مدت مشخص که به معنای مجموعه ایی از آگاهی های حقوقی، فردی و اجتماعی است. عناصری نظیر هویت ملی و تعلقات اجتماعی فرهنگی و مشارکت سیاسی از عناصر مهم در مفهوم شهروندی است. یک شهروند یک عضو رسمی یک شهر، ایالت یا کشور است. از نظر حقوقی، جامعه نیازمند وجود مقرراتی است. از این رواز دید شهری موضوع حقوق شهروندی، روابط مردم شهر، حقوق و تکالیف آنان در برابر یکدیگر و اصل و هدف ها و وظایف و روش انجام آن است.

۲-۱. تعریف حقوق شهروندی:

تا قبل از این در ایران، شهر مدنی تنها از منظر شهر و شهرنشینی مطرح می گردید و شهروندی رابطه متقابل یک شهروین با شهر و مدیران شهری و شهرداری دیده می شد و حقوق شهروندی را در گرو تصویب تشه امع شهر می دیدند. اما استفاده از واژه شهروند و شهروندی یا حقوق شهروندی. رسالای اخیر در میان حقوقدانان و مجامع قانونی و حقوقی دید جامع تری یافت. در سال ۳۱ قانونی با عنوان «احترام به آزادی های مشروع و حفظ حقوق شهروندی» به تصویب مجلس رسید و به نام «بخشنامه حقوق شهروندی» در قوه قضائیه، دستور کار واحدها گردید. رئیس مهم این قانون درباره نحوه بازداشت و بازجویی و منع شکنجه و رفتار با متهمان توسط ضابطین و مجریان قضایی بود. (۱)

الف - تعریف مسئولیت مدنی

عبارتست از تعهد و الزامی که شخص به جبران زیان وارد شده به دیگری دارد اعم از اینکه زیان مذکور در اثر عمل شخص مسئول و یا عمل اشخاص وابسته به او و یا ناشی از اشیاء و اموال تحت مالکیت یا تصرف او باشد. (۲)

ب - مفهوم اصطلاحی تقصیر:

برابر ماده ۹۵۳ قانون مدنی تقصیر اعم است از تفریط و تعدی. در ماده ۹۵۱ قانون مدنی تعدی یعنی: تجاوز نمودن از حدود اذن یا متعارف نسبت به مال یا حق دیگری. در ماده ۹۵۲ قانون مدنی تفریط یعنی: ترک عملی که به موجب قرارداد یا متعارف برای حفظ مال غیر لازم است.